

Van unheimisch marktplein naar bruisende ontmoetingsplek

Plein in centrum Ede krijgt metamorfose met overtuinen, speelplekken, terrassen en fontein

Het Marktplein in Ede was geen geliefde plek. De open ruimte werd ervaren als een lege, kille plaats waar de wind vrij spel had en waar inwoners hooguit langs de randen liepen. In het gunstigste geval, als er markt was, was het plein van nut voor de inwoners. Onlangs ging het plein op de schop, verrees uit zijn as en voilà: het lelijke eendje werd een mooie zwaan. Hoewel de aanleg enkele uitdagingen kende, lag er bij de opening op 7 juli een splinternieuw plein dat weer tot de verbeelding spreekt. Inclusief kleurig groen, verblijfplekken en levendige waterelementen. 'Een plek waar je graag komt, gezellig blijft hangen en met vrienden afspreekt.'

Auteur: Guus van Rijswijk

 8 min. leestijd

'Wethouder Vreugdenhil: een fraai, nieuw stukje Ede Centrum'

Het is groot feest in Ede op 7 juli 2018, wanneer het nieuwe Marktplaats wordt geopend door burgemeester Verhulst en wethouder Vreugdenhil. De organisatie van het Openingsfeest Marktplaats Ede, dat van 13 uur tot 23 uur wordt gehouden, heeft geen half werk geleverd. Straattheater, een vrouwenkoor, een bigband, muziekworkshops, showbands, dj's en een singer-songwriter zorgen ervoor dat niemand zich hoeft te vervelen. Dat was ooit wel anders op het centrale plein van Ede, dat doorgaans slechts met tegenzin werd betreden voor de wekelijkse stadsmarkt of om zo snel mogelijk over te steken. Maar vandaag is iedereen het oude plein vergeten. Ede heeft weer een leuk Marktplaats, dat is de boodschap deze zaterdag. Of, in de woorden van wethouder Vreugdenhil: 'Een fraai, nieuw stukje Ede Centrum.'

Voor en door Edenaren

De wethouder liet eerder optekenen dat er met de oplevering van het nieuwe Marktplaats een einde komt aan een bijzonder project én een bijzonder proces. Hij spreekt van 'een plein dat écht voor en door Edenaren tot stand is gekomen.' Bij de aanleg

ACTUEEL

van het nieuwe Marktplaats ging de gemeente Ede niet over één nacht ijs. In 2016 meldde een groep Edese stedenbouwkundigen, architecten, landschapsarchitecten en kunstenaars, verenigd in Stichting Doe (De Ontwerpers van Ede), dat Edenaren het Marktplaats het lelijkste stukje van het centrum vonden. De stichting vond dat de gemeente dit signaal niet naast zich neer kon leggen. Probleempje was dat er op het Edese gemeentehuis plannen noch budget waren voor een ambitieuze aanpak van het grote, grijzige, steenen plein met een oppervlak van 6800 vierkante meter.

Wensen van bewoners

Toenmalig wethouder Weijland toonde zich echter enthousiast. Hij stelde voor om Edenaren te vragen wat zij wilden met het plein; dan zou daarna worden bekeken hoe dit te realiseren. En zo geschiedde: ruim 400 ideeën werden opgehaald. Inwoners konden kiezen welk bureau hun voorkeur had voor het maken van een ontwerp. De ontwerpen werden aan inwoners voorgelegd, die uiteindelijk kozen voor het ontwerp van bureau Hosper Landschapsarchitectuur en Stedenbouw in samenwerking met Smitsrinsma. Landschapsarchitecte Hilke Floris van Hosper, die het ontwerp bedacht, vertelt: 'De gemeente schreef een ontwerpwedstrijd uit, waarbij negen bureaus zich presenteerden met een ansichtkaart. Hoewel het hier niet ging om een klassiek participatietraject, mochten inwoners wel hun wensen kenbaar maken.' Inwoners konden via een website in drie rondes aangeven welke uitstraling ze het

De bestaande kiosken en een nieuwe kiosk, zijn meegenomen in het ontwerp van de overtuinen. Ze hebben beschutte terrassen gekregen die perfect op de zon liggen (bron: Hosper).

(visualisatie: Lucas Kukler)

(bron: Rots Maatwerk)

‘Inwoners konden via een website in drie rondes aangeven welke uitstraling ze het beste bij Ede vonden passen’

beste bij Ede vonden passen. ‘Ze mochten aangeven wat ze goed vonden aan de eerste ontwerpen van de verschillende bureaus en wat ze misten. Al die wensen vormden samen het uitgangspunt voor het uiteindelijke ontwerp.’

Groene eilanden

Naast bureau Hosper waren er bij de aanleg nog verschillende andere samenwerkende partijen betrokken. In de ontwerpfase werden bureau Hosper en de gemeente Ede door ingenieursbureau Smitsrinsma technisch ondersteund en geadviseerd, onder andere bij de daktuontechniek, beplanting en budgetbewaking. Na een aanbesteding kreeg aannemer Dusseldorp de opdracht gegund en konden ook Rots Maatwerk (specialist op het gebied van fontein en waterkunstwerken), ingenieursbureau Evers en Public Outdoor Creations, een producent van inrichtingsproducten, aan de slag. Het oude Marktplaatsplein was onprettig, zegt Floris: ‘Het was een leeg, kaal plein. Op de dagen dat er geen markt was, was het een ongezellige plek. Bij ons ontwerp Van Marktplaatsplein naar Overtuin vonden we het belangrijk om van

‘We vonden het belangrijk om van het plein weer een prettige ontmoetingsplek te maken’

het plein weer een prettige ontmoetingsplek te maken. Ede kende vroeger lommerrijke overtuinen, die we in de vorm van groene eilanden op het plein hebben teruggebracht. De overtuinen worden omzoomd door hagen en plantvakken. Centraal op het plein staat een fontein. Langs de randen van de overtuinen zijn er lange zitranden, vanwaar je over het plein kunt uitkijken.’

Bedriegertjes

Het uiteindelijke ontwerp bevat een fontein, die weer leven op het plein moet brengen. ‘Gefeliciteerd Ede, dit is het nieuwe water’, schalt tijdens de opening over het plein als de waterspuiters, na aftellen, voor het eerst in werking treden. Projectleider Willem Vissers van Rots Maatwerk, dat het waterelement aanlegde: ‘Wij hebben ons werk uitgevoerd in opdracht van hoofdaannemer Dusseldorp. Het middendeel, een grote fontein, hebben we in een week of vijf geplaatst. Deze fontein, die bestaat uit 37 spuiters, wordt ondergronds aangestuurd vanuit een put. Die spuiters, bedriegertjes genaamd, staan overdag wat hoger afgesteld dan ’s avonds. ’s Avonds staan de spuiters een stuk lager, omdat de fontein geen overlast mag veroorzaken. De spuiters worden dan mooi verlicht door ledspots, die wit licht laten schijnen op de spuit en spuitstralen.’

Duidelijke werkgrans

De aanleg van de fontein kende wel wat uitdagingen, vertelt Vissers. Het plein ligt op een betondek, waaronder zich een ondergrondse parkeergarage bevindt. ‘Er was dus niet veel opbouw dikte, wat nodig is voor de fontein en het bijbehorende

De nieuwe bomen worden sfeervol aangelicht (bron: Hosper)

leidingwerk. We moesten er ook rekening mee houden dat de pakketlaag van gewichtsbesparend materiaal is. De uitdaging voor ons was om het retourleidingwerk daarin kwijt te kunnen.’ Gelukkig verliep de samenwerking met uitvoerder Dusseldorp prima, vertelt hij. ‘Dusseldorp heeft het hele plein aangelegd inclusief bestrating. We hadden een duidelijke werkgrans afgesproken, waarbij elke partij wist waar zijn werkruimte begon en die van de ander ophield. Dat vereist goede afspraken, goed plannen en coördineren.’

Verrassingseffect

Het gebruikte materiaal voor de fontein bestond uit natuursteen oftewel Portugees graniet. ‘De fontein heeft een organische vorm. Het element is druppelvormig in één richting betegeld met zware tegels in halfsteensverband. Het bevat een molgoot, een verdiepte goot waarin het water retour komt. Op een paar punten loopt het water weg via een afwateringssysteem.’ De fontein wordt ondergronds aangestuurd door een combi-put, een ongeveer 30 ton wegende betonput die net buiten de parkeergarage wordt geplaatst. In die put bevinden zich twee ruimtes: een droge en een natte ruimte, vertelt Vissers. ‘De droge ruimte is het technische gedeelte waar de aansturing van de fontein zit: de verlichting, de waterzuivering en de techniek. De natte ruimte is de bufferruimte waar het water retour komt. Het water wordt opgepompt vanuit die ruimte naar de fontein. De put zit ondergronds en is via twee luiken te bereiken. Die ruimte is vrij groot, je kunt er staand onderhoud plegen.’ Drie pompen sturen de 37 spuiters aan, vertelt hij. ‘Er zijn verschillende spuitgroepen, die

(bron: Hosper)

'EEN MOOI VOORBEELD VAN HOE JE EEN PLEIN AANTREKKELIJK MAAKT'

Public Outdoor Creations kreeg opdracht voor het leveren en plaatsen van de cortenstalen borders met geïntegreerde hardhouten zittingen. Het bedrijf dacht mee in het ontwerpproces en maakte deze borders op basis van het ontwerp van Hosper Landschapsarchitecten. Maarten Snoek van Public Outdoor Creations: 'We hebben het straatmeubilair geleverd en geplaatst. De borderranden vormen belangrijke bouwstenen voor het vergroenen en het verlevendigen van dit plein. Het plein heeft 450 meter kantopsluiting en 150 meter border, waarvan 70 meter met zitting, vertelt hij. 'Het was belangrijk voor de opdrachtgever dat mensen met hun voeten en benen niet in contact zouden komen met cortenstaal. Daar hebben we veel aandacht aan besteed, want de oxidatielaag

op het cortenstaal kan afgeven, zeker in het begin. De houten zitting aan de voorkant geeft een uitnodigend en eigen karakter aan het plein. Met de ronde vormen, terrassen en afgeschermd speelplaats is er veel variatie gecreëerd. Dat maakt het plein tot een sfeervolle, prettige plek voor mensen om ook buiten de wekelijkse markt op het plein te verblijven.' Het Marktplein in Ede is een mooi voorbeeld van hoe je een bestaand plein aantrekkelijk kunt maken door het te vergroenen en meer verblijfskwaliteit te bieden, stelt hij. 'Dat lijkt simpel, maar in zo'n situatie met allerlei eisen en een bestaande parkeergarage is het niet makkelijk om tot een uitgebalanceerd plan te komen. De architect is daar goed in geslaagd.'

'Op de dagen dat er geen markt was, was het een ongezellige plek'

afwisselend aan- en uitgaan. De pompen draaien op een verschillend vermogen, wat resulteert in een variabele spuihoogte. Dat maakt het tot een dynamische fontein met een verrassingseffect voor kinderen.'

Geschied voor boomwortels

Ook ingenieursbureau Smitsrinsma is sinds het voortraject bij de aanleg van het plein betrokken. Het bureau dacht vanaf het ontwerptraject mee met Hosper en is voornamelijk ingeschakeld voor de technische invulling van het plein, vertelt pro-

jectmanager Danny Lubbers van Smitsrinsma: 'We hebben gekeken of de nieuwe inrichting van het plein qua gewicht voldeed aan de belastbaarheid van het parkeergaragedek. De groenvoorziening moest zodanig op het plein worden gepositioneerd, dat bomen er voor lange tijd kunnen groeien. Er moet dus voldoende waterberging in de constructie zitten, maar ook voldoende groei-medium en substraat. De standplaats moet voldoende voeding bieden voor bomen, grassen en vaste planten en ook voldoende water vasthouden. Ook is het belangrijk dat de bodem luchttoevoer naar de wortels mogelijk maakt.'

Juiste harmonie

Naast het technisch meedenken toetste Smitsrinsma het ontwerp ook aan het beschikbare budget. Lubbers: 'Als technische adviespartij hebben we nauw met Hosper samengewerkt. Denk aan de budgetbewaking, technische advisering en uitwerking. Is het ontwerp maakbaar? Dat heb-

ben we al in de ontwerpfase getoetst.' Lubbers noemt als grootste uitdaging de combinatie van de bomen met de optimale groeiplaats. 'Het dak krijgt veel gewicht te dragen. Om bomen met een fors gewicht op het dak te kunnen plaatsen, hebben we de bomen boven de kolommen van het dak gepositioneerd.' Lubbers beaamt dat het plein in het verleden een onprettige uitstraling had. 'We wilden het Marktplein geschikt maken voor meer recreatief gebruik. Het plein is met deze nieuwe elementen functioneler, buiten de wekelijkse markt om. Het integreren van de wensen van bewoners heeft met succes geleid tot een concept met terrasjes, bijvriendelijke plantenbakken en een waterelement. Al deze elementen verhouden zich in juiste harmonie tot elkaar.'

Kleurenpalet

Volgens Floris heeft de beplanting van elke overtuin, met binnenin halfverharding als ondergrond, een eigen kleurenschema. Verschillende vaste

(bron: Hesper)

‘Verschillende vaste planten zorgen voor een **kleurenpalet** van wit, geel, rood, paars, blauw en roze’

planten zorgen voor een kleurenpalet van wit, geel, rood, paars, blauw en roze. De overtuinen met terras hebben een ondergrond van halfverharding, de overtuinen met speeltoestellen hebben een valondergrond. Het plein heeft na de grondige metamorfose voor elk wat wils, voor bezoekers van alle leeftijden. ‘Het is nu een fijne ontmoetingsplek voor mensen in het centrum van Ede. Een aantrekkelijke plek met een recreatieve functie voor mensen die hier wonen, werken of de stad bezoeken.’ Het plein heeft volgens Lubbers nu meer gebruiksgelegenheid dan voorheen, toen alleen de markt de aandacht trok. De bruisende opening van het vernieuwde Marktpllein op 7 juli maakt één ding duidelijk: als deze happening een indicatie vormt voor de toekomst, hoeven Edenaren zich geen zorgen te maken over het succes van dit plein. Lubbers: ‘Er is nu veel meer leven op het plein.’

Be social

Scan of ga naar:

www.stad-en-groen.nl/artikel.asp?id=41-7734

DE ‘OUDE’ MARKT IS TERUG

Het was een ongezellige, kale plek, vonden de Edenaren. Terwijl een marktpllein juist een ontmoetingsplek moet zijn. Dat was wel zo tot in de jaren 70. Op het oude karakteristieke plein, ongeveer op de plek waar nu de Hema is, stonden toen rijen lindebomen. Aan het plein lagen de markthall, de muziektent en café Marktzicht. Naast de goed lopende weekmarkt op maandag en de levensmiddelen- en bloemenmarkt op zaterdag werden hier concerten, sportmanifestaties en volksspelen gehouden. Daar kwam een einde aan met de bouw van het overdekte winkelcentrum Hof van Gelderland in 1975. De markt werd verplaatst en van de ‘oude’ Markt met zijn fraaie bomen bleef niets over. Ook de muziektent verdween, tot verdriet van veel Edenaren. Met het nieuwe marktpllein met zijn groene en gezellige uitstraling is de ‘oude’ Markt nu weer in ere hersteld.

Bron: gemeente Ede

Het ‘oude’ plein voor de metamorfose (Bron: SmitsRinsma)

VAN MARKTPLEIN NAAR OVERTUIN

Op het nieuwe marktpllein brengen de overtuinen het groene karakter terug in het centrum van Ede. Overtuinen zijn groene plekken waar mensen kunnen zitten, uitrusten of spelen. Ze verwijzen naar het dorps verleden van Ede: veel panden in het centrum (onder andere Hof van Gelderland) hadden vroeger een extra tuin aan de overzijde van de weg. Vanaf de lange zitranden is er goed zicht op de plek met waterspuitertjes en de mensen op het plein. Samen met het zicht op de kerk zorgen de groene overtuinen voor een terugkeer van het oorspronkelijke Edese karakter: een gezellige groene plek voor ontmoeting en activiteit.

Bron: gemeente Ede

(Bron: Hesper Landschapsarchitecten)